

ПРОБЛЕМА ШЛЮБУ В СОЦІАЛЬНОМУ ВЧЕННІ КАТОЛИЦЬКОЇ ЦЕРКВИ

Заперечення «структури соціального гріха» або «культури смерті» (за визначенням папи Івана Павла II) здійснюється разом із вдосконаленням етично-правової культури сучасної цивілізації, яка оптимізує взаємовідносини між чоловіком і жінкою (в сім'ї та шлюбі), а також їх дітьми, родиною та суспільством. Етика та право обґрунтовують і закріплюють союз між чоловіком і жінкою у шлюбі, що співпадає з відповідною формою спільного життя між особами протилежної статі - сім'єю на відміну від неупорядкованих сексуальних зв'язків (дозволених або заборонених).

У християнстві шлюбні відносини між хрещеними чоловіком і жінкою підносять до рівня таїнства (обряд, за допомогою якого здійснюється це таїнство, називається вінчання). Переваги християнського шлюбу порівняно з іншими соціальними зв'язками визначаються його стійкістю, особливим психологічним комфортом від спільного проживання чоловіка та жінки, способом оптимальної взаємної підтримки, співвідношенням зі сферою економіки, здійсненням виховної функції щодо нащадків²⁰².

Криза духовної культури сучасної цивілізації частково змінила змістовні характеристики шлюбу. Домінування індивідуалізму і гедонізму, послаблення сімейних зв'язків, культурний плюралізм сучасного суспільного життя привів до того, що акцент у шлюбі все більше переноситься з функцій дітонародження і виховання (які традиційно виконувала сім'я) на особистісні взаємовідносини (комунікацію) між чоловіком і жінкою.

Статистика збільшення проявів «структури соціального гріха» в сфері сімейних відносин (розповсюдження «проаборційної культури», зростання кількості розлучень, легалізація одностатевих шлюбів, виправдання неприродних сексуальних зв'язків тощо) викликала відповідну реакцію Католицької церкви. У другій половині ХХ – на початку ХХІ ст. Соціальне Вчительство виокремило проблему подолання кризових явищ у сім'ї та шлюбі як одну з головних з тим, щоб пропагувати їх сакральну природу і священний характер відповідно до біблійних традицій.

Традиція Старого Завіту наголошує на безумовній святості шлюбу. Створивши людину як чоловіка і жінку (Бут.1:27), Бог дав їм можливість любити, зробив їх рівними за природою і різними за статтю. В шлюбі Бог об'єднує їх у такий спосіб, що, будучи «однією плоттю» (Бут.2:24), вони могли унікальним чином брати участь у справі Творця, в таємниці передачі життя і продовженні людського роду (Бут.1:28; Тов. 8:5-7). Святість шлюбу забезпечують заповіді Декалогу (Вих.20:14,17). В Старому Завіті уявлення про

²⁰² Католическая энциклопедия. Т. I. А-З. — М.: Изд-во Францисканцев, 2002. — С. 727.

святість шлюбу знаходить своє віддзеркалення в союзі Бога і його народу, який фіксується термінами сімейних відносин (Ос. 1-3; Єр. 2, 2. 32; Єз. 16; Іс. 54). Чуттєво-еротичні образи земної любові і шлюбу передані в Пісні Пісень ще за часів союзу Бога та Ізраїлю.

В Новому Завіті термінологію шлюбу використовували по відношенню до Христа (Мт. 9:14-17; 22:1-14; 25:1-13), нареченою якого є Церква (2 Кор. 11,:2; Одкр. 19:7-9; 21:9-10). Згідно з апостолом Павлом, відносини чоловіка і жінки мають будуватися за образом любові Христа, який віддав своє життя за Церкву, і послуху Церкви Христу (Еф. 5:22-33). Сам Ісус ще радикальніше, ніж це було в Старому Завіті, підтверджував святість і непорушність шлюбу (Мт. 5: 31-32; 19:3-9; 1 Кор. 7:10-11, 39).

Вже під час освячення християнського шлюбу між охрещеним подружжям (здійснення таїнства вінчання) Церква наголошує на винятковому значенні істинних шлюбних стосунків для подальшого розвитку людського життя. Правдивий шлюб за своєю природою має на меті благо подружжя і народження й виховання нащадків: «А своєю природною сутністю сама подружня установа і подружня любов напружені на зароджування і виховання потомства і в цьому мають свій вінець і завершення»²⁰³. Сакральність християнського шлюбу надає подружжю окремої благодаті, яка вдосконалює любов і зміцнює єдність між ними, допомагає їм залучити себе до Бога шляхом подружнього життя, народження і виховання дітей.

Важливо зазначити, що шлюб між двома нехрещеними особами, на думку Соціального Вчительства, не має такого ступеню непорушності, як у випадку здійснення християнського таїнства шлюбу. Але разом з тим і в цій формі виявляється святість шлюбу (за його природою), тому що «кожному надається виявлення Духа на спільну користь» (1 Кор.12:7), такий шлюб також підтримується Богом, бо слугує цілі, бажаної Богом. Згідно з канонічним правом, істинний шлюб між хрещеними (і не лише католиками) завжди є таїнством і може бути розірваним лише смертю одного з подружжя. Правдивий шлюб не може бути здійснений за наявності перешкод його здійсненню²⁰⁴. А для здійснення шлюбу необхідно, щоб шлюбна угода була

²⁰³ Душпастирська Конституція про Церкву в сучасному світі «Радість і надія — *Gaudium et spes*» / Документи Другого Ватиканського Собору. Конституції, декрети, декларації. — Львів, 1996. — С. 557.

²⁰⁴ Перешкодами до шлюбу є: вік (наречений має бути не молодшим 16, а наречена — 14 років), імпотенція (неможливість до фізичного єднання подругів, якщо вона мала місце до моменту шлюбу); наявність попереднього шлюбу; відмінність релігійної належності; шлюб між хрещеними і нехрещеними; наявність у нареченого священицького сану, наявність в одного з подругів обіцянки цнотливості; крадіжка жінки з метою шлюбу (доти, поки жінка сама не дасть згоди на шлюб); злочин (вбивство або співучасть у вбивстві); прямі родинні стосунки; публічна неблагопристойність (попереднє проживання із жінкою без шлюбу або чоловіка і жінки в родинних стосунках); родинні стосунки, які виникли як наслідок

законним способом засвідчена дієздатними особами. Шлюб вважається не дійсним, якщо хоч один із подружжя психічно неспроможний озвучити свою згоду на шлюб або заперечує його необхідність разом із запереченням його складових (народження і виховання нащадків, подружню вірність, гідність шлюбу як таїнства) чи ж властивості (єдність, моногамність, нерозривність), або ж здійснюється під тиском насильства чи страху.

Розірвання шлюбу допускається Церквою лише за двох обставин. По-перше, в ситуації дійсного, але незавершеного шлюбу (шлюб є завершений в тому випадку, коли подруги здійснили подружній акт, за природою призначений для продовження роду). Незавершений шлюб може бути розірваним за дозволом Папи Римського за наявності поважної причини за проханням однієї з сторін. По-друге, шлюб, здійснений між нехрещеними, один з яких потім охрестився, якщо нехрещена сторона відмовляється мирно продовжувати спільне життя. В такому випадку принцип сприяння вірі домінує над принципом сприяння шлюбу.

Правдивість шлюбу залежить від дотримання шостої Заповіді — «Не чинитимеш перелюбу» (Вих. 20:14; Втор. 5:15). Ця заповідь повчає, що Бог, створивши людину за Своїм образом і подобою, створив людину «чоловіком і жінкою» (Бут.1:27), і поступ людського співтовариства залежить від особливої взаємодії між чоловіком і жінкою (відтворення і збереження об'єктивно необхідної єдності). Папа Бенедикт XVI зазначав, що шоста заповідь має особливий сенс, тому що «йдеться про непорушність відносин вірності між чоловіком і дружиною, відносин, які не тільки стоять на сторожі їхнього майбутнього, але й поєднують дві людські статі в єдине ціле із всім людським буттям, надаючи тій розділеності на статі особливе достоїнство і значення»²⁰⁵. Передумовою правдивого християнського шлюбу та сім'ї Церква називає «таїнство любові» та вірність сім'ї і шлюбу. Порушення шостої заповіді приводить до гріха проти гідності подружжя — перелюбу²⁰⁶.

усиновлення або удочеріння [Католическая энциклопедия. Т. I. А-З. — М., 2002. - С. 732].

²⁰⁵ Рацінгер Йосиф (Венедикт XVI). Бог і світ: Таїнства християнської віри. Розмова Петера Зевальда з Йосифом Рацінгером. / Пер. з нім. Н. Лозинської. — Жовква, 2009. — С. 162.

²⁰⁶ Перелюб означає подружню невірність, коли у сексуальні відносини, навіть короткочасні, вступають двоє осіб, одна з яких є одруженою. Христос засуджує перелюб навіть у формі хтивого бажання (Мт. 5:27-28), а шоста заповідь забороняє перелюб взагалі (Мт. 5:32; 19:6; Мк. 10:10-12). Пророки показують його аморальність. Вони бачать у перелюбі прообраз гріха ідолопоклонства (Ос. 2:7; Єр. 5:7; 13:27). Той, хто чинить перелюб, відходить від своїх зобов'язань перед ближнім, а відтак і перед Богом, «він ламає знак союзу, яким є подружній зв'язок, порушує право другого члена подружжя, порушуючи угоду, яка є його підставою. Він обезцінює добро народження людини і добро дітей, які потребують постійного зв'язку батьків» [Катехизм Католицької Церкви. — Синод Української Греко-Католицької Церкви, 2002. — С. 544].

Як відомо, християнська любов між чоловіком і жінкою - це насамперед здатність відтворювати дароване Богом життя (у єдності тіла і душі осіб, які прагнуть жити разом). Ось чому Біблія містить заклик- «будьте плідними і розмножуйтесь» (Бут.1:28). Здійснюючи цей заклик, віруюча людина (чоловік чи жінка) має можливість подолати загрозу смерті власному життю через створення сімейних взаємовідносин на основі любові: християнські шлюб та сім'я стають гарантією отримання бажаного безсмертя, яке виявляється в народженні дітей.

Сексуальні взаємовідносини, які, наповнюючись Святим Духом, роблять реальними християнську любов і народження дітей, гарантують подальший розвиток людського життя загалом. Співучасть чоловіка і жінки (подружжя) у відтворенні собі подібних людей є засобом наповнення форм людського співжиття якісно новим змістом соціальної взаємодії, яка виходить із християнської любові. На думку Церкви, вимога необхідного захисту всіх форм життя у кризовій цивілізації поряд з іншими моральними імперативами полягає у дотриманні заповіді «Не чинитимеш перелюбу» (Вих. 20:14). Заповідь унеможлиблює дії і вчинки тих осіб, які можуть розірвати встановлену Богом єдність шлюбу («Людина не повинна розлучати те, що Бог сполучив» (Мт.19:6)), звести нанівець таїнство любові і у такий спосіб відмовитися від появи або подальшого розвитку нового людського життя.

Соціальне Вчительство обстоює позицію, згідно з якою сексуальні відносини між чоловіком і жінкою можна назвати істинними лише тоді, коли сім'я і шлюб у своєму функціонуванні беруть до уваги дотримання такої моральні вимоги, як цнотливість подружжя. Загалом сексуальність є специфічною формою спілкування, що характеризується взаємним даруванням чоловіка і жінки, але насамперед заради започаткування і продовження людського життя. Чоловік або жінка мають здійснити закладені в них можливості християнської любові і прагнення до життя вічного, що не виключає потреби боротьби з структурою соціального гріха, яка його унеможлиблює. Правдиві подружні відносини є наслідком вміння виборювати християнську істину як цінність, як «необхідне і бажане» в діях і вчинках осіб; бажання протидіяти егоїзму, егоцентризму, злу, що прагнуть панувати над тілом і душею людини і, як наслідок, наповнюють особу самотністю та нещастям.

Правдивий подружній зв'язок не може існувати без боротьби за вірність християнській сім'ї та шлюбу, відмова від подружньої вірності веде до втрати цілісності сім'ї через розлучення. Як аргументував це папа Бенедикт XVI, здійснення шостої заповіді не мислиме без напруженої боротьби за «вписування себе в подружній зв'язок. Але ми бачимо, що, там де цього вдається досягти, дозріває людяність, а діти можуть навчатися майбутнього. У суспільстві, в якому розлучення стало нормальним явищем, шкоди завжди зазнає дитина — і це ще раз доводить, що спільність і вірність мали би бути, у

тому числі і з точки зору добра для дітей, справді правильною і відповідальною формулою»²⁰⁷.

Правдиві сексуальні відносини, на яких наголошує Катехизм Католицької Церкви, залежать від індивідуального рівня духовної культури подружжя. Для подружжя показником такого рівня культури є орієнтація на чесноти християнського аскетизму. До високого рівня моральної культури християн належить прагнення до самопізнання, самоорганізації, спрямованість на виконання інших Божих заповідей. Великого значення набувають такі моральні характеристики особи, як стриманість та поміркованість, що, своєю чергою, сприяють бажанню особи підкорити «розумові пристрасті» та «пожадання людської чуттєвості». Вміння віруючої людини контролювати свої дії та вчинки, враховуючи вимоги християнської етики, є наслідком довгого і складного процесу самовиховання та самоокультурення, «що потребує зусиль, до якого треба знову і знову вдаватися упродовж всього життя»²⁰⁸.

Декларація Другого Ватиканського собору «*Gaudium et Spes*» («Радість і надія», 07.12.1965 р.) наголошує на важливості дотримання подружжям чесноти цнотливості, що є наслідком не лише моральної самосвідомості (ціннісних орієнтацій) особи, але й залежить від рівня і змісту розвитку соціального життя загалом. «З громадського характеру людини виходить, що поступ одиниці і розвиток самої такої громади є між собою співзалежні. Бо на початку, предметом і метою всіх громадянських установ є, і повинна бути, людина, бо вона - по своїй природі потребує необхідного громадського життя»²⁰⁹. Загальна етично-правова культура суспільства не заперечує чесноти цнотливості, понад те, підтримує її з огляду на дотримання прав людини. Цнотливість є способом самоочищення від соціального гріха, способом самокерування власними діями і вчинками, вона набуває статусу моральної чесноти (стає благодаттю), яка сприяє розгортанню людського життя всупереч існуючим обмеженням та небезпекам.

Таким чином, цнотливість в шлюбі сприяє прагненню окремої особи стати провідником Божої любові в єдності з ближнім. Цнотливість в діях і вчинках особи (як соціально-культурна міра) стає однією з підстав заперечення індивідуально-тілесної смерті і отримання можливості жити вічно. Цнотливість християнина в соціальному житті покликана стати невід'ємним атрибутом товариських взаємовідносин із ближніми. Дружба між

²⁰⁷ Рацінгер Йосиф (Венедикт XVI). Бог і світ: Таїнства християнської віри. Розмова Петера Зевальда з Йосифом Рацінгером. / Пер. з нім. Н. Лозинської. - Жовква, 2009. - С. 165.

²⁰⁸ Катехизм Католицької Церкви. — Синод Української Греко-Католицької Церкви, 2002. - С. 535.

²⁰⁹ Душпастирська Конституція про Церкву в сучасному світі «Радість і надія — *Gaudium et spes*» / Документи Другого Ватиканського Собору. Конституції, декрети, декларації. - Львів, 1996. - С. 524.

людьми однієї статі (або між людьми різних статей) є великим благом, а, отже, добром для всіх. Дружба стає основою духовного єднання людей²¹⁰.

Тілесна і духовна цнотливість є прикладом перемоги «чистоти праведності» над «брудом гріховності», що ілюструє фрагмент перемоги «культури життя» над «культурою смерті». Неодружені, а також одружені особи повинні жити за єдиним моральним законом: одружені - в моральній чистоті, а неодружені - в моральній стриманості. Для неодружених (наречених) цнотливість - це усвідомлена стриманість, свого роду випробування на істинність відносин. Істинні почуття, про які говорить Катехизм Католицької церкви, випробовуються часом, проявами дружніх відносин, ніжністю і зростанням Божої любові в подружжі²¹¹. І навпаки, відсутність цнотливості можна умовно кваліфікувати як прояви «культури смерті», до яких відносять розбещеність, мастурбацію, розпусту, порнографію, проституцію, зґвалтування тощо.

Церква повчає, що особа за гріховних обставин соціального життя має апробований шлях їх подолання – самоусвідомлення моральної відповідальності за власні дії та вчинки, нейтралізації негативних звичок та їх наслідків, наприклад, стану страху, потреби вести прихований спосіб життя, переосмислення провини щодо власного тіла і душі. Система моральних цінностей соціального вчення Католицької Церкви підтримує оптимістичний настрій особи, сприяє критичному переосмисленню тих негативних обставин, які нівелюють систему її сексуальних орієнтирів.

Правдива сексуальна поведінка чоловіка і жінки має місце в такій сім'ї, цілісність якої гарантується християнським шлюбом. Закріплена досвідом віруючих людей сексуальна норма є гарантією відповідної тілесної і духовної комунікації, яку освячує таїнство шлюбу. Як наголошував Іван Павло II, визначальною умовою правдивої сексуальності є християнська любов, яка має бути присутньою в акті взаємного дарування між подружжям: «Статевість здійснюється справді по-людському лише тоді, коли є суцільна любов, якою чоловік і жінка повністю і взаємно зобов'язуються аж до смерті. Повна фізична відданість була б неправдою, якщо б вона не була б ознакою і плодом суцільної особистої відданості, в якій наявною є вся особа, навіть у своїх часових вимірах»²¹². Правдиві сексуальні взаємовідносини стають передумовою радості і задоволення від спільного життя чоловіка і жінки. Ця радість і задоволення охороняється цінностями і принципами пануючої

²¹⁰ Катехизм Католицької Церкви. — Синод Української Греко-Католицької Церкви, 2002. - С. 536.

²¹¹ Катехизм Католицької Церкви. — Синод Української Греко-Католицької Церкви, 2002. - С. 536.

²¹² Іван Павло II. Апостольське Післясинодальне повчання Вселенського Архієрея Івана Павла II «Сімейне співжиття — Familiaris Consortio». — Львів: Місіонер, 2008. — С. 15-16.

культури, не виключаючи системи християнських фундаментальних цінностей і відомими як «культура життя».

Катехизм Католицької Церкви пропонує узагальнююче положення, згідно з яким подружнє життя та шлюб дозволяють досягнути подвійної мети — отримати спільне добро від самого подружжя і здійснити передачу людського життя майбутньому. Сьогодні не можна розділити ці два аспекти подружнього життя, не деформувавши духовних цінностей пари і не наражаючи на небезпеку спільне добро чоловіка і жінки та майбутнє самої сім'ї²¹³. Ось чому перед християнською сім'єю та шлюбом ставиться подвійна вимога — вірність та плідність, які можуть бути здійсненими тільки завдяки таїнству вінчання (шлюбу).

Здійснюючи таїнство вінчання, чоловік і жінка беруть на себе щирю відповідальність за продовження Богоданного життя (дітонародження) в межах сім'ї та шлюбу. Подружжя самостійно обирає строки і кількість народжуваних дітей, що співвідноситься з поміркованим і відповідальним ставленням подружжя до долі власних дітей (відповідальне батьківство). Періодична стриманість, методи відповідального контролювання народжуваності дітей не суперечать вимогам християнських морально-етичних цінностей, наприклад, захисту людського права на життя. Таким чином, процес дітонародження потребує захисту і контролю за його здійсненням в соціальному житті, послуговуючись для цього фундаментальними цінностями і принципами «культури життя» і надаючи сім'ям через шлюб соціально-правові гарантії захисту людського життя, починаючи від факту зачаття дитини.

Позаяк держава прагне відповідати за життя і добробут своїх громадян, то цілком очевидним стає її бажання «втручатися» в процеси дітонародження (демографічна політика держави, охорона здоров'я тощо). Держава намагається керувати процесами дітонародження, наприклад, за допомогою засобів масової комунікації, пропагуючи почасти надумані аргументи щодо кількості бажаних дітей. Всупереч такій хибній позиції Католицька Церква наголошує на тому, що державі не личить авторитарно і примусово змінювати плани батьків щодо кількості необхідних дітей (принижувати їх ініціативу батьківства)²¹⁴. Демографічна політика має будуватися з урахуванням морально-правових цінностей, у тому числі і християнства, та принципів загально людської культури, які забезпечують охорону і збереження людського життя, і обмежуватися лише рекомендаційними засобами, які власне і сприяють розвитку людського життя (від зачаття до смерті).

Багатодітні сім'ї, на думку Церкви, є знаком Божого благословення і великодушності батьків: «Християнські подруги з довір'ям Божого провидіння

²¹³ Катехизм Католицької Церкви. — Синод Української Греко-Католицької Церкви, 2002. - С. 384.

²¹⁴ Катехизм Католицької Церкви. — Синод Української Греко-Католицької Церкви, 2002. - С. 542.

і в душі жертвності (Кор. 7:5) прославляють Творця та змагаються за досконалість в Христі, коли виконують своє призначення народжування з шляхетною, людською і християнською відповідальністю»²¹⁵. І навпаки - до великого страждання відносять переживання тих пар, які не можуть мати дітей через ті чи ті обставини (зовнішні чи внутрішні). В такому значенні Церква підтримує програми лікування безплідності, створення сприятливих умов для народження або усиновлення і наступного виховання дітей. Водночас обстоюється теза неприпустимості використання медико-технологічних засобів, які приводять до розмежування батьківства через втручання чужої особи (донорство сперми, сурогатне материнство), що є порушенням цінностей християнської моралі, які спрямовані на регуляцію дітонародження у природний спосіб і захищають права дитини на отримання справжнього батька та матері. Церква виступає проти порушення такого права чоловіка і жінки, і вимагає, щоб «наука і технології (зокрема репродуктивні – С.П.) були на службі людської особистості, її невід’ємних прав і її істинного і цілісного блага, згідно із задумом і волею Бога» (2)²¹⁶. Запліднення у неприродний спосіб наділяє новонароджену дитину чимось штучним, до кінця не людським. Християнська моральність вітає дитину як наслідок християнської любові, а не медичної технології. Поза істинними людськими стосунками подружжя не має права на створення «штучної» дитини, а кожна дитина має право на батьків та інші права, згідно з її Богоподібною сутністю від моменту її зачаття (II А-В)²¹⁷. Євангеліє проповідує, що фізична безплідність не є абсолютним нещастям. Подружня пара, яка страждає від безплідності, єднається з Христом (Богом), який лише один дає надію на народження дитини. Крім того, така сім’я може виявити свою великодушність шляхом усиновлення покинутої дитини і в такий спосіб виконати особливу роль любові до ближнього²¹⁸.

Порушує право чоловіка і жінки на істинне подружжя розрив шлюбу - розлучення. Церква обґрунтовує позицію, згідно з якою розлучення - це серйозний гріх проти християнського шлюбу (порушення таїнства подружжя). Укладання нового союзу (шлюбу) не знімає гріха, наново одружений перебуває у стані публічного і тривалого перелюбу. Аморальність розлучення полягає в тому, що сім’я втрачає природну цілісність, внаслідок чого виникає

²¹⁵ Душпастирська Конституція про Церкву в сучасному світі «Радість і надія — Gaudium et spes» / Документи Другого Ватиканського Собору. Конституції, декрети, декларації. — Львів, 1996. — С. 563.

²¹⁶ Congregation for the Doctrine of the Faith. Instruction on respect for human life in its origin and on the dignity of procreation replies to certain questions of the day [електронний ресурс]. — Електрон. дан. — Режим доступу: http://www.vatican.va/roman_curia/congregations/cfaith/documents/rc_con_cfaith_doc_19870222_respect-for-human-life_en.html, вільний. Назва з екрану. — Мова англ.

²¹⁷ Там само.

²¹⁸ Катехизм Католицької Церкви. — Синод Української Греко-Католицької Церкви, 2002. - С. 543.

безлад у стосунках між її членами (дітьми, батьками, родичами тощо). Розлучення шкідливе своїм прикладом, як зло воно стає справжнім лихом для людського співтовариства. «З любові до правди, — на думку Івана Павла II, — потрібно як слід розглянути ці ситуації (розлучення – С.П.). Бо є різниця між тими, які щиро намагаються рятувати своє перше подружжя, і їх залишено цілком неслухно, й між тими, які через свою важливу провину розбили канонічне дійсне подружжя. Є, врешті, й ті, що встановили нову злуку з огляду на виховання дітей, тож іноді наявне в них суб'єктивне переконання сумління, що попереднє подружжя, непоправно розбите, ніколи не було дійсним.

Відтак і я, разом із Синодом, гаряче закликаю душ пастирів і усю громаду віруючих допомагати розлученим, щоб вони не почували себе відлученими від Церкви, бо ж розлучені, будучи хрещеними, можуть і навіть повинні брати участь в її житті»²¹⁹.

З огляду на норми і вимоги християнського віровчення, особливо небезпечним для цілісності сімейних відносин є гріх кровозмішення (близькі стосунки між родичами), що робить абсолютно нездійсненним правдивий християнський шлюб (Лев. 18:7-20). Біблія озвучує позицію святого Павла, який категорично засуджує гріх кровозмішення: «Чути між вами про розпусту; і про таку ... що хтось має за жінку батькову жінку! ... Я вже підкреслював в ім'я Господа нашого Ісуса ... слід видати такого сатані на погибель тіла» (1 Кор. 5:3-5). Особливо небезпечним стає кровозмішення як злочин, здійснений дорослими щодо тих дітей, які перебувають під їхньою опікою. Цей тяжкий гріх (як прояв «культури смерті») подвоюється ще й тому, що він кваліфікується правом як злочин посягання на гідність людської особи, яка отримує страшний досвід насильства.

Деформує сімейно-шлюбні стосунки так званий «вільний союз» — «коли чоловік і жінка відмовляються надавати юридичної і публічної форми зв'язкові, який передбачає сексуальну близькість»²²⁰. В такому значенні поняття «вільний союз» стає об'єктом критики, тому що чоловік і жінка в такому «союзі» не мають підстав виявляти безумовну довіру один одному. «Вільний союз» унеможливорює юридичну форму фіксації подружніх відносин — шлюбу, через брак довіри до себе, іншого, майбутньої дитини тощо. Іван Павло II в Апостольському посланні «Familiaris consortio» («Сімейне співжиття», 22.11.1981 р.) аналізує різні неправильні (навіть з погляду світської моралі) ситуації, які стають причиною появи так званого «вільного союзу». Зокрема до таких «неправильних ситуацій» Папа відносить «пробне подружжя», зумовлене нездатністю осіб пов'язати себе зобов'язаннями на тривалий час; «фактично вільну злуку», що передбачає союз «без будь-якого

²¹⁹ Іван Павло II. Апостольське Післясинодалне повчання Вселенського Архидієєса Івана Павла II «Сімейне співжиття — Familiaris Consortio». — Львів, 2008. — С. 105-106.

²²⁰ Катехизм Католицької Церкви. — Синод Української Греко-Католицької Церкви, 2002. - С. 546.

публічно визнаного інституційного зобов'язання: ані громадського, ані церковного»; орієнтацію католиків тільки на одруження за цивільним шлюбом у тих випадках, коли подружжя «з ідеологічних чи практичних мотивів воліють брати цивільний шлюб, відкидаючи або, принаймні, відкладаючи релігійний»; ситуації, коли відокремлені і розлучені особи не бажають вступати в новий шлюб; ситуації, створені розлученими особами, які знову одружилися²²¹.

На думку Понтифіка, всі неправильні дії і вчинки людини, які сприяють появі «вільного союзу», ображають гідність особи, подружжя, руйнують саму ідею сім'ї та шлюбу, послаблюють значення вірності. «Вільний союз» заперечує християнські цінності. Сексуальні відносини повинні мати місце виключно в сім'ї, а поза подружжям вони перетворюються на тяжкий гріх перелюбу, який відлучає таких осіб від причастя. Спільне благо людей (майбутньої сім'ї) виправдовує сенс відбору праведного спілкування між чоловіком і жінкою як здійснення свого роду експерименту для перевірки істинності власних почуттів. Але правдиві сексуальні відносини є складовими морально-правової відповідальності за власне і новостворене життя, яке з'являється тоді, коли правдива спільність між чоловіком і жінкою фіксується шлюбом. Християнська любов у подружньому житті не допускає експериментів над власним, а тим більше новоствореним (незахищеним) життям поза межами шлюбу як таїнства.

Погляди Католицької церкви щодо сім'ї і шлюбу сходяться в одному — щасливе майбутнє людства гарантує лише істинна сім'я та правдивий шлюб, які дозволяють чоловіку і жінці здійснити своє призначення в зачаткуванні і подальшому захисті людського життя від усіх небезпек з боку структури соціального гріха, коли в соціальному житті переважають «людський егоїзм, спрямований проти продовження життя, тоталітарна політика, а також нужда й матеріальне, культурне і моральне убозтво, ... гедоністична та консумістична свідомість нищать джерело життя, а ідеології та різноманітні системи, з котрими пов'язані різноманітні форми байдужості і небажання, атакують притаманну сім'ї виховну функцію»²²². Нагальне завдання подолання структури соціального гріха актуалізує необхідність захисту і забезпечення цілісності і поступу християнської сім'ї, сприяння таїнства шлюбу, що залежить і від можливостей Церкви, і від підтримки гуманітарно налаштованого державного устрою.

Католицька Церква рекомендує світській владі скеровувати розвиток суспільного життя, надаючи економічну, політичну і морально-правову допомогу всім сім'ям без винятку, яка гарантує всім сім'ям, які розвиваються в

²²¹ Іван Павло II. Апостольське Післясинодальне повчання Вселенського Архидієєса Івана Павла II «Сімейне співжиття — *Familiaris Consortio*». — Львів, 2008. — С. 101-107.

²²² Іван Павло II. Покликання і місія мирян. *Christifideles laici* / Післясинодальне апостольське повчання Святішого Отця Івана Павла II. — Львів, 1998. — С. 91.

межах законного і правдивого шлюбу, поряд з іншим здійснення завдання — посісти «перше місце у «гуманізації» особи і суспільства»²²³. Водночас церква, як наголошував Іван Павло II, повинна «невтомно розвивати душопастирство сімей, здатне спонукати кожну з них визнати з радістю і відвагою місію, що визначила Євангелія життя»²²⁴. Папа висноував, що «цивілізація і міцність народів залежить насамперед від стану їх сімей»²²⁵, і водночас від імені всієї Католицької Церкви він констатував «правду людського життя» — «Майбутність людства йде через сім'ю»²²⁶, а відтак і через здійснення таїнства християнського шлюбу.

Анотації

У статті **С.І. Присухіна «Проблема шлюбу в соціальному вченні Католицької Церкви»** розглянуті змістовні характеристики поняття «християнський шлюб», його позитивне значення в подоланні структури соціального гріха («культури смерті») в сучасній цивілізації. **Ключові слова:** християнські сім'я та шлюб, християнська любов, подружній зв'язок, таїнство шлюбу, сексуальні відносини, цнотливість в шлюбі, дітонародження в сім'ї та шлюбі, розлучення, провини проти гідності подружнього життя, «вільний союз», сім'я і шлюб як спосіб гуманізації суспільства.

В статті **С.И. Присухина «Проблема брака в социальном учении Католической Церкви»** рассмотрены содержательные характеристики понятия «христианский брак», его позитивное значение в преодолении структуры социального греха («культуры смерти») в современной цивилизации. **Ключевые слова:** христианские семья и брак, христианская любовь, супружеская связь, таинство брака, сексуальные отношения, добродетельность брака, деторождение в семье и браке, развод, преступления против достоинства супружеской жизни, «свободный союз», семья и брак как способ гуманизации общества.

In the article **S. Prysukhin “The problems of marriage in the social teaching of the Catholic Church”** reveals substantial characteristics of the concept of "Christian marriage", its positive value in overcoming the social structures of sin in modern civilization. **Keywords:** Christian family and marriage, Charity, conjugal bond, the Mystery of marriage, sexual relations, goodness of marriage, procreation in family and marriage, divorce, offenses against the dignity of marriage, "free union", marriage and family as a way of humanization of society.

²²³ Там само.

²²⁴ Йоан Павло II. Енцикліка *Evangelium Vitae* / Енцикліка *Evangelium Vitae* Святішого Отця Йоана Павла II до єпископів, священників і дияконів, ченців і черниць, світських католиків та до всіх людей доброї волі про вартість і недоторканність людського життя. — *Liberia Editrice Vaticana*, 1995. — С. 137.

²²⁵ Іван Павло II. Покликання і місія мирян. *Christifideles laici* / Післясинодальне апостольське повчання Святішого Отця Івана Павла II. — Львів, 1998. — С. 92.

²²⁶ Іван Павло II. Апостольське Післясинодальне повчання Вселенського Архієрея Івана Павла II «Сімейне співжиття — *Familiaris Consortio*». — Львів, 2008. — С. 109.